

AZ IDŐ MARKÁBAN

IN THE GRIP OF TIME
U STISKU VREMENA

SÜTŐ ANDRÁS (1927–2006)
Herder- és Kossuth-díjas erdélyi magyar író

A sorsunkból fölsajgó irodalom – szeme sarkában a tapasztalat ráncaival – mintha csöndesebben ülne – szorongva tán? – a számbavételek rivaldafényében.

Hajdani rikkantásai belevesztek az időbe. Akár az ifúság s a véle járó, mert hisz törvényszerű, már-már Kemény Zsigmond-i rajongás eliramlott romantikája.

Itt ül hát a szó is, amely – most már elmondhatjuk, de nem kiabálva – fölér a tettel.

Csöndesebb mivolta: nem szunnyatagság.

Nem is közöny!

Hanem inkább – mennyi szép jele mutatja – az áthatóbb szemlélet, a mélyebb gondolkodás, igazabb átélés új bizonyítéka.

Kamaszos éretlenségében, amikor az értékelés, a hétköznapi különösen, még vállon veregette, letegezte, sőt az ülepére sózott, ha fésületlenül mert mutatkozni, önemészto, létének értelmét kereső álmaiban – épp a mai napig merészkedett, de még ezen is túl, távolabbi horizontokig.

A készülődés éjszakái nevelték.

Ma már elmondható róla, vagyis legjobbjaairól: a felelősségviselés ólomnehezékeit aggatta magára. Röptéhez – a madárral ellentétben – súlyok keltenek.

Húsbavágóak.

Add meg neki a szabadságot, hogy roskadásig terhelje magát gondokkal – megtartó közösségének terheivel –; szárnyalása annál könnyedébb lesz. Ez talán már nem is a jövő reménysége. Úgy tűnik: ez a könnyedség, az aranybilincses, máris odasorolható a személyi jegyeihez.

Milyen nehézkes volt – s földhözragadt –, amikor Pangloss mester tanításait követve lépdelt át súlyos közösségi dolgok fölött, meghirdetvén – kivált verseivel –, hogy minden világok legjobbikát éneкли.

Mennyivel költőibb ma – legjobbjaiban –, mikor nem a költőit spekulálja valóvá, hanem a valót emeli költői szintre. „Költő vagyok – mit érdekelne en-

gem a költészet maga!” József Attila dobja felénk ma is a mentőövet. A másfelé nyulánkózó természet, a sorsunk, létünk, múltunk s jövőnk előtt szemet hunyó játék csak addig jut maga is lélegzethez, míg pihen a föld, amely a közönyt is a hátán hordja. De ha mozdul a talaj, azt is viszi, aki elrugaszkodott tőle.

Ha ugyan volna még szándék az ilyen elrugaszkodásra.

A magam részéről úgy érzélem: az Idő keze dolgozik rajtunk. Hol szelídebben, hol szigorúbban – néha fájó fogással is – oda fordítja a fejünk, ahol a szívünket hagytuk volt, a közösség felé, amelyből vétettünk; amelynek létét „irodalmon kívüli” erők határozzák meg. Annál inkább ragaszkodik tehát ennek a közösségnek az irodalmához is; a hajdani meghívotthoz, aki ezen az ünnepen: küzdőtárs. Kötésig merülten a kornak dolgaiba.

Hogy mindez mások dolga lenne?

A társadalmi-nemzeti kötetlenség súlytalan állapotában, színes szappanbuborékokat eregetve valóban pihenés lenne bérbe adni a hétköznapjainkat. De mit szólunk majd, mikor ez a gond és felelősség ébredéskor szembekönyököl velünk a párnán?

Szembekönyököl mindenkor.

Nem fordulhatunk el tőle, amiként az ember – Illyés Gyulával szólva – nem hagyhatja útszélen veszni az anyját.

SÜTŐ András 1984. Az Idő markában [1972]. In. S. A.: *Az Idő markában. Esszék, naplójegyzetek*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 387–388.